

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno diplomanta: **Lucie Prokešová**

Téma: **Popírání holocaustu a jiných zločinů z pohledu mezinárodní ochrany lidských práv (svoboda projevu)**

Rozsah práce: **61 stran**

Datum odevzdání: **23. 6. 2016**

Diplomatka pojmenovala svoji diplomovou práci *Popírání holocaustu a jiných zločinů z pohledu mezinárodní ochrany lidských práv (svoboda projevu)*. Téma je nepochybně zajímavé a aktuální s ohledem na dnešní situaci v Evropě. Nicméně vzhledem k samotnému obsahu práce tento název se mi nezdá být naprosto přesný a výstižný. V své diplomové práci se Lucie Prokešová zabývá zkoumáním 8 (osmi) judikátů Evropského soudu pro lidská práva (dále také „ESLP“), ze kterých sedm se týká „popírání holocaustu“ a jeden „Arménské genocidy“. Fráze „jiných zločinů“ v názvu diplomové práce je velmi vágní a může zahrnovat jak zločiny podle mezinárodního práva, tak i kterékoliv zločiny v souladu s vnitrostátními trestními předpisy. Teoreticky každý zločin může být spojený s porušením lidských práv, jejichž ochrany se později osoby mohou domáhat na mezinárodní úrovni. Vezměme si kupříkladu krádež. Ve věci *Fressoz a Roire proti Francii*¹ byli stěžovatelé obviněni z krádeže, spáchání které „popírali“. Nakonec ESLP v této věci shledal porušení článku 10 Evropské úmluvy o lidských právech (dále také „EÚLP“). Tento případ se týká jiného zločinu, než holocaust a jde zde o mezinárodní ochranu lidských práv; dokonce se tento rozsudek zabývá přímo i svobodou projevu. Avšak z pochopitelných důvodů nebyl předmětem zkoumání diplomantky. Takových příkladů lze uvést tisíce.

Dalším problematickým bodem názvu práce je část „z pohledu mezinárodní ochrany lidských práv“. Ve své diplomové práci Lucie Prokešová popisuje pouze jednotlivé evropské mechanismy ochrany lidských práv, zejména dokumenty Rady Evropy a Evropské unie. Víme však, že právo na svobodu projevu je zakotveno také v článku 19 *Mezinárodního paktu o občanských a politických právech*,² kde na jeho dodržování dohlíží Výbor pro lidská práva. Kromě toho je toto právo předmětem mezinárodních regionálních úprav.³ Kdybychom mluvili specificky o genocidě, tak na mezinárodní úrovni existuje také *Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia*.⁴ Zákaz genocidy najdeme také v *Římském statutu Mezinárodního trestního soudu*.⁵ Je pravda, že diplomantka ve své práci zmiňuje tento statut, ale pouze krátce v *Kapitole 3. Popírání holocaustu a jiných zločinů ve vnitrostátním právu*. Existuje velké množství dalších dokumentů, které na mezinárodní úrovni rozebírají otázku holocaustu, svobodu projevu, různé druhy zločinů. Vzhledem k tomuto a s ohledem na obsah práce, bylo by vhodné omezit její název například pouze na EÚLP.

¹ *Fressoz and Roire v. France* [GC], no. 29183/95, § 15, ECHR 1999-I.

² Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, New York, 19. prosince 1966.

³ Viz například Americkou deklaraci práv a povinností člověka v činnosti Inter-americké komise pro lidská práva. URL: <https://www.cidh.oas.org/Basicos/English/Basic2.American%20Declaration.htm>.

⁴ Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia, New York, 8. prosince 1948.

⁵ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, Řím, 17. července 1998.

Seznam literatury na konci diplomové práce ukazuje, že autorka prostudovala 33 judikátů ESLP, přibližně 20 článků a knih, a také několik mezinárodních dokumentů. Pro požadavky diplomové práce lze označit tento seznam za postačující.

Diplomová práce se člení na úvod, čtyři kapitoly a závěr. V úvodu práce diplomantka stanoví cíl práce a výzkumné otázky, popisuje zdroje, ze kterých čerpala. Velmi pozitivně hodnotím stanovení dílčích otázek, na které se autorka snaží poskytnout odpovědi později v závěru práce. Celkově je uvození práce přehledné a napomáhá orientaci v diplomové práci.

V první kapitole práce diplomantka pojednává o mezích svobodného projevu, zejména v souvislosti popíráním holocaustu. Hovoří o tom, že svoboda projevu je „relativní základní právo“. Popisuje rozdíl mezi absolutními a relativními právy. Ve dvou odstavcích podkapitoly 1.2 mluví o tom, že soudy a zejména ESLP přispívají k ochraně základních lidských práv. Poslední podkapitola této kapitoly je věnována otázce konfliktu svobody projevu a jiných hodnot v případech popírání holocaustu.

Druhá kapitola má název *Svoboda projevu a její meze v Evropské úmluvě o lidských právech*. Zde diplomantka rozebírá možnost omezení svobody projevu na základě čl. 10 odst. 2 EÚLP a článku 17 EÚLP. Popisuje „třístupňový test“ a srovnává ho s „pětístupňovým testem“ ESLP.

Třetí kapitola je zaměřena na analýzu popírání holocaustu a „jiných zločinů“ ve vnitrostátním právu. Zde se autorka opírá hlavně o Zprávu Komise Evropského Parlamentu a Rady o provedení rámcového rozhodnutí Rady 2008/913/SVV o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva. Závěrečná podkapitola je namířena specificky na rozbor právní úpravy České republiky.

Poslední, čtvrtá kapitola se zabývá rozbořem judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Zde diplomantka hodnotí osm rozsudků a rozhodnutí ESLP v podkapitolách 4.1 až 4.8, přičemž každá podkapitola je rozdělena do dvou částí. V první z nich autorka popisuje vždy okolnosti případu, a v druhé posuzuje rozhodovací praxi ESLP.

V závěru práce autorka poskytuje odpovědi na výzkumné otázky stanovené v úvodu práce. Uvádí, že kritéria, na jejichž základě lze odeprít stěžovateli ochranu svobody projevu na základě článku 17, formuloval ESLP ve věci *Lehideux a Isorni proti Francii*.⁶ Autorka dále píše: „...Soud zavádí nerovnost mezi popíráním holocaustu a popíráním jiných zločinů, aniž by toto rozdělení uspokojivě odůvodnil. Zatímco popírání holocaustu je jako takové vyňato z ochrany článku 10 Úmluvy, v případech popírání jiných zločinů není ochrana svobody projevu předem vyloučena, nýbrž je posouzena v kontextu článku 10 odst. 2 Úmluvy. Soud tak poskytuje popíračům jiných zločinů vyšší stupeň ochrany.“ Dále uzavírá, že „Soud posuzuje oprávněnost zásahu do svobody projevu vždy ve světle historických, společenských a geografických souvislostí daného státu“. Nakonec hodnotí českou právní úpravu ve světle rozebírané judikatury ESLP a dospívá k závěru, že české normy týkající se genocidy jsou velmi podobné švýcarským. Tedy s ohledem na rozsudek ESLP ve věci *Perinçek proti Švýcarsku*⁷ lze očekávat, že i Česká republika by v obdobné situaci mohla být před ESLP také neúspěšná.

Celkově je práce napsaná dobrým právnickým jazykem. S ohledem na obsah práce však překvapuje nepochopení rozdílu mezi rozsudkem (judgment) a rozhodnutím (decision) ESLP. V úvodu diplomové práce autorka píše, že bude provádět „rozbory celkem osmi **rozhodnutí**

⁶ *Lehideux and Isorni v. France*, 23 September 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-VII.

⁷ Viz *Perinçek v. Switzerland*, no. 27510/08, 17 December 2013 a *Perinçek v. Switzerland* [GC], no. 27510/08, ECHR 2015 (extracts).

Evropského soudu pro lidská práva“ (s. 5). Avšak je zřejmé, že ne všechny tyto judikáty jsou rozhodnutími. Například v již zmíněné věci *Perinçek proti Švýcarsku* vydal ESLP dva rozsudky. Stejně tak ve věci *Lehideux a Isorni proti Francii* rozhodoval ESLP rozsudkem. Mimoto jméno stěžovatele je zde Jacques Isorni, nikoliv „Isorini“, jak to uvádí diplomantka během celé práce. Chybu týkající se nesprávného pojmenování rozsudku rozhodnutím najdeme na stranách 11, 33, 37, 43, 46, 48, 52, 54 a dalších. Proč je tak důležité rozlišovat mezi rozsudkem a rozhodnutím ESLP lze ilustrovat na příkladu judikátů v dobře známé věci *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos*. Zde bylo dne 29. 1. 2009 přijato rozhodnutí; dne 20. 9. 2011 vydal ESLP rozsudek v meritu věci a dne 31. 7. 2014 rozsudek týkající se spravedlivého zadostiučinění. Pokud bychom napsali „v rozhodnutí Yukos“, každý právník by hledal zdroj informace v dokumentu z ledna roku 2009. V některých věcech, jako například *Lehideux a Isorni proti Francii*, ESLP žádné veřejné rozhodnutí nikdy nevydal, tedy bychom takový právní dokument v databázi HUDOC nikdy nenašli. Rozhodnutí v této věci v roce 1996 však přijala Evropská komise pro lidská práva. Klíčovým je to, že rozhodnutí je soudním aktem, který se vydává v případě, když ESLP nerozhoduje v meritu věci. Rozsudek se může týkat i procedurálních aspektů, ale hlavně zahrnuje rozhodování ve věci samé.

Na tomto místě bychom mohli zmínit také to, že v diplomové práci chybí seznam stanovených zkratk napomocný pro pochopení významu jednotlivých slov. Toto ve svém důsledku vede k použití různých pojmenování pro ten stejný subjekt a opačně. Např. na konci strany 3 autorka píše: „Ač je téma mezinárodní ochrany základních práv, konkrétně svobody projevu, nepochybně širší, ve své práci se omezují výhradně na evropský rozměr, konkrétně na úpravu svobody projevu zakotvenou v čl. 10 Evropské úmluvy a další principy a výkladová východiska formulovaná v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (dále **jen** „Soud“), který je orgánem příslušným k projednávání porušení Úmluvy.“ V citovaném odstavci tak autorka užívá zkratku „Evropská úmluva“ i „Úmluva“ pro tentýž dokument. Pokud se jedná o zkratku „Soud“, používá ji autorka ještě před tím, než zkratku vůbec definovala (s. 3) a poté, co již zkratku stanovila jako „jen Soud“, najdeme v práci běžně nejenom celé pojmenování „Evropský soud pro lidská práva“ (např., s. 3, 5, 10, 11, 27, 54) ale také další, v práci nikde nedefinovanou, zkratku „Evropský soud“ (s. 3, 4, 16). Výraz „Evropský soud“ je však často používán pro označení Soudního dvora Evropské unie, a pokud ho autorka aplikuje na ESLP bez dalšího vysvětlení, může to způsobit výkladové potíže. Podobně na straně 18 diplomatka píše o rozhodnutí jakési „Komise“ a dále pak na straně 21 v poznámce pod čarou odkazuje na zprávu „Komise“ Evropskému parlamentu a Rady. Může se tak zdát, že se jedná o tentýž orgán, avšak je zřejmé, že v prvním případě se jednalo o orgán Rady Evropy a v druhém o instituci Evropské unie.

Velmi kladně hodnotím snahu autorky o formulaci vlastních názorů a o polemiku se závěry ESLP v Kapitole 4 a v Závěru diplomové práce. Líbí se mi, že kriticky hodnotí odlišný postoj k prokázání historických událostí ve věcech, týkajících se holocaustu a „Arménské genocidy“. Nemohu však souhlasit s tím, že svoje závěry o odlišném postupu ESLP v případě „jiných zločinů“ opírá autorka pouze o jeden judikát ve věci *Perinçek proti Švýcarsku*.

Diplomantka tvrdí, že ESLP „poskytuje popíračům jiných zločinů vyšší stupeň ochrany“ (s. 55) a přitom tomu tak není ve všech případech. Jak uvádí sama diplomantka, ve věci *Lehideux a Isorni proti Francii* ESLP shledal porušení článku 10 EÚLP, i když na vnitrostátní úrovni byli stěžovatelé odsouzeni za zneuctění paměti obětí holocaustu.

Pozitivně hodnotím to, že se autorka zamýšlí nad rozdíly v přístupu ESLP k aplikaci jednotlivých ustanovení EÚLP ve věcech spojených s popíráním holocaustu. Dle jejího názoru

existují tři možné varianty při posuzování zásahu do svobody projevu: 1) postup na základě článku 10 odst. 2 EÚLP (uplatněním tzv. třístupňového testu), 2) odepření ochrany na základě článku 17 EÚLP (uplatněním zákazu zneužití), a 3) postup podle čl. 10 odst. 2 EÚLP, při kterém ESLP přihlíží k ustanovení článku 17 EÚLP. Souhlasím s postojem diplomantky, že není nezbytné přímo odepírat ochranu lidských práv na základě článku 17 a je vhodnější posoudit okolnosti případu na základě třístupňového testu.

K celkové přehlednosti práce by napomohlo, kdyby diplomantka doplnila každou kapitolu o závěr, který by shrnoval teze dané kapitoly. Uvítala bych také propojení mezi jednotlivými kapitolami a návaznost na dříve zmíněné. Obecně je však práce dobře čitelná a s ohledem na krátký rozsah jednotlivých částí, dá se v ní snadno zorientovat.

Cílem diplomové práce bylo „přinést komplexní pohled na problematiku popírání holocaustu a jiných zločinů z pohledu svobody projevu v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva“ (s. 3). Jak již bylo vysvětleno výše, nemohu souhlasit s tím, že by autorka poskytla **komplexní pohled** na „jiné zločiny“. Nelze také tvrdit, že by byl v diplomové práci podán vyčerpávajícím způsobem rozbor problematiky popírání holocaustu nebo judikatury ESLP k této otázce. Viz například rozsudky ve věcích *Stoll proti Švýcarsku*⁸ a *Annen proti Německu*.⁹ Nicméně, celkově práce je velmi přínosná a je vidět, že autorka shrnula poznatky a provedla analýzu většiny existující judikatury ESLP.

Na ústní obhajobě diplomové práce se navrhuji zabývat následujícími oblastmi:

1. Na straně 56 si diplomantka pokládá otázku „Jsou si genocidy rovny?“. V návaznosti na ni bych se chtěla zeptat, jaký je vztah mezi genocidou a holocaustem? Prosím podložit svůj názor odbornou literaturou.
2. Jaké další činy by šlo zahrnout do kategorie „jiné zločiny“ na základě judikatury ESLP pro účely srovnání s holocaustem?
3. Jaký postoj k otázce popírání holocaustu mají jiné mezinárodní instituce mimo ESLP, například Výbor pro lidská práva nebo Inter-americký soud pro lidská práva?

S ohledem na výše uvedené doporučuji diplomovou práci k obhajobě. Nehledě na zmíněné nedostatky se jedná o slušnou práci, která odůvodňuje hodnocení klasifikačním stupněm velmi dobře.

V Praze dne 21. 8. 2016

JUDr. Bc. Alla Tymofeyeva Ph.D.
oponent diplomové práce

⁸ *Stoll v. Switzerland*, no. 69698/01, 25 April 2006 a *Stoll v. Switzerland* [GC], no. 69698/01, ECHR 2007-V.

⁹ *Annen v. Germany*, no. 3690/10, 26 November 2015.